

Pemeriksaan Mahkamah Syariah dalam Pentadbiran Harta Pusaka Masyarakat Islam menurut Kerangka Federalisme di Malaysia

Empowering Syariah Court in the Administration of Islamic Inheritance According to the Malaysian Federalism Framework

SUHAIMI AB RAHMAN, RASYIKAH MD KHALID, ADILAH ABD RAZAK & ABU BAKAR JAAFAR

ABSTRAK

Pengurusan dan pentadbiran harta pusaka orang Islam di Malaysia diagihkan kepada tiga agensi utama iaitu Mahkamah Tinggi, Seksyen Pembahagian Pusaka Kecil di bawah Pejabat Ketua Pengarah Tanah dan Galian dan Amanah Raya Berhad. Manakala Mahkamah Syariah hanya berperanan untuk mengeluarkan sijil faraid dan dirujuk apabila timbul isu-isu koleteral dalam pengurusan dan pentadbiran harta seperti isu keesahan perkahwinan, pengesahan ahli waris dan hak ahli waris. Oleh itu, Mahkamah Syariah bukan tempat rujukan wajib tetapi dianggap sebagai pelengkap dalam sistem sedia ada. Keadaan ini adalah janggal kerana pengurusan dan pentadbiran harta pusaka orang Islam adalah berkaitan syarak maka insitutsi selayaknya untuk menyelesaikan isu ini adalah Mahkamah Syariah. Kajian ini dijalankan untuk menilai kedudukan Mahkamah Syariah dalam pengurusan dan pentadbiran harta pusaka orang Islam di Malaysia. Beberapa dokumen perundangan telah diteliti bagi memahami kedudukan dan bidangkuasa Mahkamah Syariah berkaitan pengurusan dan pentadbiran harta pusaka orang Islam menurut kerangka federalisme di Malaysia. Selain daripada itu, survei ke atas beberapa orang responden turut diadakan bagi mengetahui keberkesanan Mahkamah Syariah berkenaan dengan isu di atas. Kajian ini mendapati bahawa Mahkamah Syariah perlu diperkasa agar prinsip pembahagian harta pusaka yang telah diatur dalam Islam dilaksanakan dengan sepenuhnya dan memberi keadilan kepada semua ahli waris dan menjamin kesejahteraan dalam masyarakat.

Kata Kunci: Federalisme; harta pusaka; Islam, Mahkamah Syariah; Pentadbiran Malaysia

ABSTRACT

The management and administration of Muslim inheritance in Malaysia is distributed to three major agencies, namely the High Court, Small Estate Distribution Section under the Department of Land and Mines and the Amanah Raya Berhad. The Syariah Court however is only responsible for issuing faraid certificates and is referred to when coletal issues arise in the management and administration of inheritance such as issues of marriage validity and confirmation of heirs. Thus, the Syariah Court is not a compulsory reference point but is considered as complementary to the existing system. This situation is awkward because the management and administration of the Islamic estate is related to Syarak and the proper insitution to resolve the issue is the Syari'a Court. This study was conducted to evaluate the position of Syariah Court in the management and administration of Islamic inheritance in Malaysia. Some legislative documents have been reviewed to understand the position and jurisdiction of the Syariah Court on the management and administration of Islamic inheritance within the Malaysian federalism framework. In addition, a survey on several respondents was also conducted to determine the effectiveness of the Syariah Court in relation to the above issues. This study found that the Syariah Court should be strengthened so that the principle of division of inheritance that has been regulated in Islam is fully implemented and gives justice to all heirs and ensure peaceful society.

Keywords: Federalism; Inheritance; Islam; Syariah Court; Administration Malaysia

PENGENALAN

Pengurusan dan pentadbiran harta pusaka orang Islam di Malaysia diagihkan kepada tiga agensi utama iaitu Mahkamah Tinggi, Seksyen Pembahagian Pusaka Kecil di bawah Kementerian Tanah dan Galian dan Amanah Raya Berhad. Pengagihan kuasa ini dibuat berdasarkan peruntukan Akta Probet dan Pentadbiran 1959, Akta Pusaka Kecil (Pembahagian) 1955 dan Akta Perbadanan Amanah Raya 1995. Mahkamah Syariah hanya berperanan untuk mengeluarkan sijil faraid dan dirujuk apabila timbul isu-isu koleteral dalam pengurusan dan pentadbiran harta seperti isu keesahan perkahwinan, pengesahan ahli waris dan hak ahli waris. Isu koleteral ini boleh menyebabkan kelewatan dan ketidakadilan jika tidak diselesaikan secara berkesan. Tinjauan menunjukkan semua statut yang dipakai dalam pentadbiran harta pusaka tidak menjadikan Mahkamah Syariah sebagai tempat rujukan wajib dalam isu pusaka Islam hinggan kaitan di antara hukum Syarak dan sistem pengurusan dan pentadbiran pusaka Islam di bawah statut masih kurang jelas. Sebagai contoh Seksyen 19 Akta Pusaka Kecil (Pembahagian) 1955 membenarkan pentadbir harta pusaka merujuk ke pihak berkuasa negeri jika terdapat persoalan hukum Syarak dalam apa-apa prosiding di bawahnya. Penggunaan perkataan “boleh” (*may*) menimbulkan tandatanya sama ada pentadbir harta pusaka berkuasa untuk menggunakan budi bicara dalam membuat keputusan berkaitan dengan pembahagian harta pusaka Islam tanpa perlu mendapat ketetapan daripada Mahkamah Syariah bagi mana-mana isu yang berkaitan dengan hukum Syarak dalam prosiding harta pusaka Islam. Artikel ini menghuraikan konsep dan prinsip asas dalam pembahagian harta pusaka menurut Islam, seterusnya mengkaji peruntukan perundangan berkaitan di Malaysia. Kaji selidik bersama pentadbir harta pusaka turut dibuat untuk meninjau pendapat mereka mengenai bidang kuasa mahkamah syariah. Kajian ini menyimpulkan bahawa mahkamah syariah perlu diperkasa agar menjadi agensi utama yang membahagi harta pusaka menurut kehendak syariah yang sebenar. Apabila keadilan terjamin, pertelingkahan diantara ahli waris secara khusus dan persengketaan dalam masyarakat secara am dapat dielakkan. Ini kerana umum maklum bahawa isu harta pusaka cenderung untuk menimbulkan persengketaan ahli waris pada awalnya, dan boleh mencetuskan rasa tidak puas

hati sesetengah pihak dalam masyarakat sekeliling sekiranya persengketaan itu berterusan.

ISLAM DAN PEMBAHAGIAN HARTA PUSAKA

Panduan dan pedoman dalam mengurus dan mentadbir harta yang dimiliki oleh orang Islam adalah jelas dalam ajaran Islam. Panduan dan pedoman ini datang dalam bentuk ilmu faraid yang asasnya didapati di dalam Al-Quran. Sehubungan dengan itu, ilmu faraid perlu dipelajari dan difahami dengan baik dan teliti. Ilmu ini melibatkan peraturan tentang pengurusan harta samada sebelum atau selepas kematian. Keperluan dalam mempelajari dan memahami ilmu ini dapat dilihat dalam hadith Rasul (s.a.w) yang maksudnya: *“Pelajarilah ilmu faraid dan ajarkanlah kepada manusia. Sesungguhnya ia merupakan sebahagian ilmu dan ianya akan dilupakan serta ilmu yang pertama yang akan diangkat daripada umatku”*. Ibnu Majah. Al-Sunan, Kitab Fara'id, Bab al-Hath 'ala Ta'lim al-Fara'id.

Ilmu faraid mempunyai kepentingan dalam merealisasikan pembahagian harta pusaka kepada ahli waris yang berhak memilikinya. Bakht dan al-Ali (1431H/2010) telah menjelaskan sistem pembahagian harta pusaka Islam. Konsep pembahagian harta pusaka juga pernah dilakukan sebelum Islam, seperti pada zaman orang-orang terdahulu di Mesir, Yunan, Rum, Yahudi dan Nasrani serta orang-orang Arab. Setelah datangnya Islam konsep ini ditukar kepada konsep faraid yang merupakan syariat Allah yang wajib dilaksanakan sebagai umat Islam. Sistem pembahagian harta pusaka ini dibina berdasarkan keadilan sehingga boleh mengelakkan daripada perkara yang membawa kepada kezaliman. Kemudian al-Mashni (1432H/2011) menerangkan secara terperinci berkenaan hokum-hukum harta pusaka yang ditinggalkan si mati. Kajian dilihat dari prspektif fiqh dan undang-undang yang dijalankan di Jordan. Beberapa isu berbangkit persoalan proses yang berkaitan dakwaan daripada ahli waris. Walaupun begitu, kesemua isu-isu telah dikaji dengan telisi dan saksama, sehingga boleh diterima dari sisi Syariah dan undang-undang yang sedia ada.

Salah Sultan (1427H/2006) menjelaskan pewarisan dan wasiat yang dihubungkan di antara syariah dan undang-undang memperlihatkan dengan mudah dan jelas terhadap permasalahan

waris dan wasiat yang berlaku pada hari ini. Salah Sultan kemudian menghuraikan dalil-dalil nas yang berkaitan, perbincangan dan mentarjih daripada pendapat yang dikemukakan. Pewarisan dan wasiat merupakan dua perkara yang tidak dapat dipisahkan, bahkan dalam faraid mempunyai hubungan yang kukuh. Walau bagaimanapun berdasarkan dalil nas, maka didapati bahawa keutamaan mengagihkan wasiat perlu diambil berat berbanding pewarisan. Maksudnya waris yang ditinggal si mati akan menunaikan wasiat terlebih dahulu, membayar hutang, dan membahagikan harta pusaka kepada waris. Hubungan antara kematian dan kehidupan sentiasa wujud kerana ianya merupakan perkara semula jadi. Perkara yang terpenting, kesan menegakkan keadilan dan mengelak daripada kezaliman yang berlaku saat pembahagian harta dilaksanakan. Mohd Ridzuan Awang (2008) menekankan perbincangan wasiat yang dihubungkan dengan ahli waris sebagaimana yang dinyatakan pada pandangan fuqaha.

Pembahagian harta pusaka merupakan salah satu pemilikan harta dengan cara yang benar. Oleh itu satu konsep harta dan menguruskannya, sebagaimana yang dijelaskan oleh Mohd Zamro Muda, Wafaa' Yusof & Zamhuri Zakaria (2006) adalah diperlukan. Konsep harta perlu dilihat pada pandangan Islam. Harta dalam Islam akan memberikan manfaat kepada manusia. Harta mempunyai pelbagai jenis, kesan dan bentuk. Kepelbagaian harta menyebabkan manusia memainkan peranan penting dalam menguruskannya, walaupun secara asas semua harta milik Allah (s.w.t). Sekiranya, harta tersebut diurus dengan cara yang benar, maka tidak akan berlaku penyelewengan terhadap harta tersebut. Perancangan dan pengurusan harta dengan cara yang baik dan sempurna termasuklah harta pusaka Islam.

Mohammad Zaini Yahaya & Muhammad Adib Samsudin (2006) menjelaskan keperluan kelayakan (al-Ahliyyah) ketika menguruskan harta secara asas dari segi perspektif Islam. Kelayakan diperlukan ketika menguruskan harta pusaka sehingga boleh membuat keadilan dan mengelak pergaduhan. Undang-undang pusaka Islam merupakan ketetapan Allah (s.w.t) yang menyeluruh melalui ayat mawarith. Undang-undang pusaka Islam berbeza dengan sistem-sistem lain terutamanya sistem pusaka masyarakat Arab Jahiliyyah sebelum kedatangan Islam.

Siti Mashitoh Mahamood (2006) dan Jasni Sulong (2011) juga menekan konsep faraid sebagai asas pembahagian harta pusaka Islam. Menurut mereka undang-undang pusaka Islam yang dijalankan di Malaysia telahpun bersesuaian dengan faraid. Dari sisi sistem telah pun memadai untuk dilaksanakan ke atas umat Islam yang berkeinginan membahagikan harta tersebut. Berlaku perbezaan pengurusan yang melibatkan bentuk harta samada harta alih atau pun harta tidak alih. Selain itu juga terdapat batasan nilai harta waris. Isu yang boleh menyebabkan pergaduhan antara ahli waris boleh tercetus sehingga memerlukan pentadbir secara undang-undang, samada Mahkamah Syariah ataupun Mahkamah Sivil Tinggi.

Wan Abdul Halim Wan Harun (2006) mengemukakan kajian terhadap konsep pengurusan dan pembahagian harta pusaka Islam, bermula dari perspektif Islam yang dilaksanakan di Malaysia, disertai dengan kes-kes faraid sepertimana dikemukakan oleh Zahari Mahad Musa dan Jasni Sulong (2013). Dalam mengaplikasi ilmu faraid dalam undang-undang pembahagian harta pusaka, perlu kesesuaian antara kedua-duanya. Hubungan antara kematian dan kehidupan sentiasa wujud untuk melangsungkan kehidupan ini. Harta merupakan salah satu keperluan yang mustahak dalam hidup di muka bumi. Oleh itu, harta yang didapati daripada pusaka ini mesti mengikuti hukum yang telah ditetapkan oleh Allah. Pentadbiran dan pengurusan secara Islam menjadi panduan asas dalam membahagikan harta pusaka. Keselarasan undang-undang pusaka Islam dengan ilmu faraid berdasarkan pentadbiran yang baik dan professional akan memberi kesesuaian hidup manusia.

Bermula daripada penentuan waris, penentuan kadar bahagian, diikuti pertikaian sampingan yang boleh membawa kepada pertelingkahan. Oleh kerana itu, pembahagian harta pusaka mengikut hukum Syarak adalah satu keperluan bagi mengelak berlakunya perkara-perkara yang sedemikian. Yang terpenting sekali, masyarakat Islam dapat membuat pengagihan harta pusaka kepada yang berhak berdasarkan hukum syarak. Kebanyakan orang Islam hari ini tidak memahami hukum faraid (Wan Abdul Halim, 2001). Pengurusan sistematik diperlukan agar pembahagian dapat dilaksanakan dengan adil. Md Ghazali Ibrahim (2009) berpendapat antara punca kelewatan atau penangguhan pembahagian harta pusaka ialah kejahilan waris tentang cara untuk

menguruskan harta pusaka. Malah masalah ini telah lama berlaku. Laporan Rasmi Dewan Negara yang dibentangkan oleh Tuan Abdullah bin Dato' Haji Abdul Rahman pada tahun 1972 menyatakan bahawa "kebanyakan orang2 desa ta' tahu ada-nya Akta Harta Pesaka Kechil ini. Jadi banyak kali harta si-mati itu hingga berpuluh2 tahun tidak di-bawa ka-Pejabat Tanah supaya di-selesaikan" (Penyata Rasmi Dewan Negara, 1972).

HARTA PUSAKA MENURUT PERSPEKTIF ISLAM

Dalam ajaran Islam, pembahagian harta pusaka dikenali dengan ilmu faraid. Hal ini telah difirmankan Allah dalam al-Quran, al-Nisa (4:7), yang maksudnya: "*Orang-orang lelaki mempunyai bahagian pusaka dari peninggalan ibu bapa dan kerabat. Dan orang-orang perempuan mempunyai bahagian pusaka dari peninggalan ibu bapa dan kerabat, sama ada sedikit atau banyak dari harta yang ditinggalkan itu; iaitu bahagian yang telah diwajibkan atau ditentukan oleh Allah*". Dalam ayat yang lainnya, al-Anfal (8:75) yang maksudnya: "*Dalam pada itu, orang-orang yang mempunyai pertalian kerabat, setengahnya lebih berhak atas setengahnya yang lain menurut hukum atau kitab Allah. Sesungguhnya Allah Maha Mengetahui akan tiap-tiap sesuatu*". Kedua-dua ayat di atas menunjukkan bentuk ayat mujmal tentang pembahagian harta pusaka secara Islam atau dikenali dengan ilmu faraid. Ilmu yang telah ditentukan oleh Allah untuk hamba-hambanya dalam membahagikan harta yang ditinggalkan keluarga yang meninggal dunia. Terdapat juga ayat yang berbentuk mufassal, sebagaimana telah difirmankan Allah dalam al-Quran, al-Nisa (4:11), yang maksudnya:

"Allah perintahkan kamu mengenai (pembahagian pusaka untuk) anak-anak kamu, iaitu bahagian seorang anak lelaki menyamai bahagian dua orang anak perempuan, tetapi jika anak-anak perempuan itu lebih daripada dua, maka bahagian mereka ialah dua pertiga daripada harta yang ditinggalkan oleh si mati. Dan jika anak perempuan itu seorang sahaja, maka bahagiannya ialah seperdua (separuh) harta itu. Dan bagi ibu bapa si mati, setiap seorang daripada keduanya seperenam daripada harta yang ditinggalkan oleh si mati, jika si mati itu mempunyai anak, tetapi jika si mati tidak mempunyai anak, sedang yang mewarisnya hanyalah

kedua ibu bapanya, maka bahagian ibunya ialah sepertiga. Jikalau si mati mempunyai beberapa saudara (adik-beradik), maka bahagian ibunya ialah seperenam (pembahagian itu) ialah sesudah diselesaikan wasiat yang telah diwariskan oleh si mati, dan sesudah dibayar hutangnya. Ibu bapa kamu dan anak-anak kamu, kamu tidak mengetahui sesiapa antara mereka yang dekat serta banyak manfaatnya kepada kamu (pembahagian harta pusaka dan penentuan bahagian masing-masing seperti yang diterangkan itu ialah) ketetapan daripada Allah; sesungguhnya Allah Maha Mengetahui, lagi Amat Bijaksana".

Para ahli waris *ashab al-furud* dan *asabah bi al-ghayr* telah ditentukan dengan jelas dan terang berkaitan cara pewarisan mereka masing-masing. Para ahli waris *ashab al-furud* adalah anak perempuan, ibu, bapa, suami, isteri, saudara lelaki seibu, saudara perempuan seibu, saudara perempuan seibu sebapa dan saudara perempuan sebapa. Pembahagian harta pusaka faraid kepada ahli waris hendaklah dibuat sesudah menunaikan hutang-hutang si mati sama ada hutang Allah seperti zakat, atau sesama manusia. Dan sesudah diselesaikan wasiat yang dibuat si mati (jika ada) atas kadar sepertiga daripada jumlah keseluruhan harta pusakanya. Hadith yang menjelaskan ayat-ayat al-Quran di atas adalah banyak, di antaranya sabda Rasulullah (s.a.w) yang maksudnya: "*Daripada Ibn Mas'ud (r.a), berkata: Bagi seorang anak perempuan setengah/separuh, seorang anak perempuan kepada anak lelaki (cucu perempuan) seperenam untuk melengkapkan dua pertiga dan baki (asabah) untuk seorang saudara perempuan*". Riwayat al-Bukhari. Dalam hadith yang diriwayatkan oleh Ibn Abbas (r.a) Rasulullah (s.a.w) bersabda: "*Serahkan warisan-warisan itu kepada ahli waris. Adapun bakinya, bagi ahli-ahli waris lelaki yang terdekat*". Para sahabat dan tabi'in telah berijmak dalam pembahagian pusaka iaitu seorang nenek atau dua orang nenek (ibu kepada ibu atau ibu kepada bapa) mereka sama-sama berkongsi dalam seperenam bahagian.

Secara umumnya nas-nas di atas menunjukkan bahawa hukum mempelajari ilmu faraid adalah fardhu kifayah bagi umat Islam, ia gugur dengan sebahagian umat Islam yang lain yang telah melakukannya. Namun hukum sunat mempelajari ilmu faraid masih berkekalan, tetapi hukum melaksanakan pembahagian harta pusaka dengan ilmu faraid adalah wajib.

MASLAHAH DALAM PENGURUSAN DAN PENTADBIRAN HARTA PUSAKA ISLAM

Orang Islam perlu menitikberatkan kepada sistem faraid yang menjadi sebagai sumber pengiraan harta pusaka secara Islam. Hal ini, menandakan bahawa kesedaran orang Islam amat tinggi ketika merujuk urusan pengiraan harta pusaka melalui sumber hukum Islam. Faraid sebagai sistem pengiraan harta pusaka akan memberi keadilan sama ada lelaki mahupun perempuan. Justeru, ketentuan Allah sebagai undang-undang Islam yang mentadbir harta pusaka perlu dijadikan sebagai rujukan asasi.

Keperluan kepada sistem pengurusan dan pentadbiran harta pusaka Islam adalah mustahak agar kemaslahatan masyarakat Islam dapat dijaga. Konsep masalah merupakan salah satu konsep Islam yang boleh digunakan dan dijadikan rujukan dalam penyelesaian isu-isu berkaitan sistem pengurusan harta pusaka Islam. Masalah dalam kamus dewan (2002) disebut juga sebagai masalah, iaitu kata Arab yang bermaksud sesuatu yang berfaedah (berguna), usaha dan sebagainya yang mendatangkan faedah. Al-Shatibi (t.th) mengistilahkan masalah sebagai mengambil manfaat dan menolak kerosakan yang tidak hanya berdasarkan kepada akal yang waras semata-mata tetapi dalam kerangka memelihara hak hamba dan tidak berlawanan dengan nas syarak. Menurut al-Amidi (2003) berkaitan masalah bahawa hanya mazhab Maliki sahaja yang menggunakan dan menerimapakai masalah/maslahah mursalah ini, manakala mazhab Shafie dan Hanafi tidak berpegang dengannya sebagai salah satu sumber perundangan syarak, akan tetapi menerima masalah yang diperakui syarak sahaja. Hal ini bertujuan untuk mewujudkan keadilan bagi semua pihak yang terlibat dengan cara memberikan hak kepada pemiliknya. Pada masa yang sama, boleh mengelak daripada perkara yang membawa kepada pergaduhan antara ahli waris lantas memberi kesan positif dengan memberi kesenangan di kalangan ahli waris berdasarkan kehendak syarak.

Syariah Islam telah diturunkan kepada manusia untuk memberi masalah yang baik pada setiap individu. Pelbagai konsep datang daripada Islam, yang diantaranya adalah konsep masalah. Secara am, konsep masalah sangat diperlukan bagi menegakkan keadilan. Islam berkehendak menegakkan keadilan sama ada terhadap masyarakat mahupun individu. Dalam konteks pembahagian

harta pusaka Islam, keadilan direalisasikan dengan pemberian hak kepada yang berhak atau ahli waris yang sebenar. Sekiranya, berlaku kezaliman, maka hak tersebut perlu diambil semula dan dipulangkan kepada yang berhak.

Konsep pembahagian harta pusaka mengikut Islam dapat mengukuhkan kewangan dalam institusi kekeluargaan di dalam masyarakat iaitu antara individu dan keluarganya melalui harta pusaka yang ditinggalkan oleh si mati. Mahmood Zuhdi (2004) menyatakan maksud dibuat undang-undang adalah untuk menjaga kemaslahatan dan kepentingan individu serta masyarakat umum. Yang mana setiap yang disyariatkan adalah untuk menjaga kemaslahatan setiap lapisan masyarakat. Ianya bukan untuk kepentingan peribadi atau hawa nafsu.

Pensyariatan faraid bertujuan untuk merealisasikan masalah manusia sama ada melibatkan individu, keluarga dan masyarakat, kerana mempunyai beberapa hikmah secara khas bagi membuktikan kepentingan dan kedudukannya sebagai satu cabang ilmu yang mulia (Zahari Mahad Musa & Jasni Sulong 2013: 19). Impak yang akan dirasakan adalah wujudnya keadilan antara semua pihak yang terlibat dalam pembahagian harta pusaka ini. Tentunya perkara ini akan menimbulkan keadilan pada masa hadapan kepada keluarga yang ditinggal si mati. Juga mengelak daripada berlakunya perbalahan dalam memperoleh harta pusaka tersebut. Justeru, melalui konsep masalah yang merupakan salah satu konsep Islam akan menjaga kebaikan ke atas harta pusaka agar dibahagi kepada ahli waris yang berhak.

PRINSIP-PRINSIP ASAS PENGURUSAN DAN PENTADBIRAN HARTA PUSAKA ISLAM

Mohd Ridzuan Awang (2008) berpandangan bahawa undang-undang pusaka Islam dibina di atas asas yang kukuh yang mana ianya tidak wujud dalam mana-mana sistem pusaka lain. Anutan aqidah Islam secara syumul bermakna Islam adalah ad-Din (way of life) dan tidak terhad kepada ibadat khusus seperti solat dan puasa (Wan Ahmad Fauzi Wan Husain et al. 2017: 184). Ia turut merangkumi konsep syariah dalam mentadbir sistem tersebut. Konsep Syariah ini merupakan kriteria penting dalam mentadbir dan mengurus harta pusaka Islam. Konsep Syariah yang diperlukan dalam mengendalikan pentadbiran ini,

seperti adil, wasatiyyah, aulawiyah atau tafadhul (mengutamakan yang lebih penting) dan lainnya yang berkaitan.

ADALAH

Adalah atau adil merupakan sistem saksama dan teliti dalam mengendalikan pembahagian harta pusaka kepada semua ahli waris berdasarkan kepada sifat manusia, keperluan dan mendekati diri mereka kepada si mati. Dengan konsep adil ini, pentadbiran dapat dilakukan dengan baik dan profesional. Setiap ahli waris mendapat bahagian secara adil tanpa wujud kezaliman ke atas mereka. Adil telah dinyatakan oleh Allah dalam al-Quran, al-Talqa 65: 2, yang maksudnya: “dan adakanlah dua orang saksi, yang adil di antara kamu semasa kamu merujukannya atau semasa kamu melepaskannya”. Ayat ini memberikan gambaran keperluan sifat keadilan dalam pengurusan dengan cara mendatangkan dua orang saksi yang bersifat adil. Keadilan perlu ditekankan bagi kepercayaan semua pihak yang terlibat dalam pembahagian harta pusaka Islam.

AL-WASATIYYAH

Al-Wasatiyyah bermaksud pertengahan adalah sistem Islam dalam alam semula jadi berbanding kepada sistem kapitalis dan komunis. Melalui pentadbiran yang berpandukan pertengahan ini, maka pemilikan individu diiktiraf dan dijamin melalui undang-undang pusaka Islam. Membahagikan harta pusaka kepada ahli waris secara pertengahan mengikut keperluan mereka. Sifat ini memberikan kesan baik mengenai pentadbiran harta mengikut hak ahli waris.

AL-TAWAZUN

Al-Tawazun (seimbang) adalah satu system yang menyediakan sesuatu secara kira-kira bagi pemilik kekayaan untuk meninggalkan hartanya dalam pembahagian 1/3 untuk kebajikan melalui wasiat yang akan diwariskan oleh si mati dan baki 2/3 sebagai warisan untuk ahli waris menurut undang-undang Islam. Hubungan antara si mati dengan ahli waris amat rapat agar dapat meninggalkan kekayaan yang dapat digunakan oleh ahli waris yang ditinggalkan.

SYUMULIYYAH

Syumuliyyah (menyeluruh) bagi seluruh ahli waris, penerima yang berhak menerima bahagian dari harta yang ditinggalkan termasuk semua benefisiari atau saudara-mara, sama ada besar atau kecil, tua atau muda, kaya atau miskin, walaupun janin dalam rahim ibu yang mempunyai hak untuk mendapat warisan. Begitu juga, seorang suami atau isteri berhak menerima kekayaan yang walaupun mereka tidak saudara-mara, tetapi mereka berkongsi hubungan suci perkahwinan, pengorbanan, kerjasama dan kesetiaan di antara mereka. Hak-hak wanita dan kanak-kanak terhadap bahagian harta dapat ditunaikan mengikut undang-undang harta pusaka. Para wanita dan kanak-kanak mempunyai hak yang dijamin dalam pembahagian waris Islam. Bahagian yang berhak diterima oleh wanita samada 2/3, 1/3, 1/6, 1/2, 1/4 atau 1/8. Kanak-kanak menerima bahagian yang sama dari harta, sama ada besar atau kecil. Pentadbir mesti memahami bahagian yang menjadi hak wanita dan kanak agar tidak berlaku kezaliman ke atas mereka.

AL-TAFADUL

Al-Tafadul (memberi keutamaan) bahagian dalam pembahagian harta pusaka adalah berdasarkan keperluan benefisiari (al-hajah). Sebagai contoh, wanita dan kanak-kanak kecil mempunyai banyak keperluan daripada harta tersebut, kanak-kanak memerlukan banyak lagi harta berbanding dengan bapa dan datuk mereka. Orang-orang lelaki memerlukan harta yang banyak berbanding dengan wanita kerana lelaki akan mengambil alih tanggungjawab tertentu dalam Islam. Bakhit dan al-Ula (1431H/2010: 19) menekankan perkara ini dengan mengatakan bahawa pembahagian harta pusaka kepada kanak-kanak dan wanita lebih adil kerana mereka sangat memerlukan pembiayaan hidup. al-Mashni (1432H/2011) berpendapat keperluan asas al-Tafadul bahawa anak-anak kepada si mati lebih memerlukan harta si mati berbanding bapa dan datuk, kerana orang yang sudah tua tidak banyak memerlukan tuntutan hidup, tidak seperti anak-anak yang meranjak dewasa atau mereka yang memulakan kehidupan berkeluarga.

AL-IJBAR

Al-Ijbar (paksaan) berasaskan sifat rida atas bahagian yang telah ditentukan oleh Allah. Ianya merupakan suatu sistem yang memerlukan semua

waris untuk menerima bahagian melalui sistem faraid dan perkara kebajikan yang tidak menghalang mana-mana benefisiari (penerima waris) daripada menerima sebahagian dari harta yang ditinggalkan. Ia adalah wajib ke atas semua benefisiari menerima harta pusaka dengan kadar segera selepas kematian si mati, melainkan jika beliau melepaskan hak. Agihan harta pusaka dengan kadar segera bagi mengelak tuntutan ahli waris yang berlapis. Pada masa yang sama, boleh memudahkan proses pentadbiran dilaksanakan berdasarkan ketentuan faraid. Penyegerakan agihan harta pusaka adalah titik penilaian kecekapan dan kepakaran pentadbir dalam mengendalikan pembahagian harta pusaka ini menurut kehendak Islam.

Bakhit dan al-Ula (1431H/2010: 19) mengatakan pemberi harta pusaka tidak dibenarkan melarang ahli waris untuk memberikan harta pusaka kepada yang berhak. Pada masa yang sama, ahli waris hendaklah tidak menolak pemberian harta waris si mati, iaitu dengan cara memiliki bahagian yang telah ditentukan secara paksa yang bermaksud paksa di sini adalah mengikut ketentuan faraid. Kematian menjadi sebab hilangnya kuasa terhadap seluruh harta pusaka, bahkan menjadi penghalang kepada ahli waris untuk memilikinya. Justeru, kerana kematian yang berlaku pada seseorang boleh membuka ruang kepada ahli waris yang berhak untuk memiliki harta pusaka yang ditinggalkan. Dalam Al-Quran dijelaskan bahawa harta pusaka akan menjadi Sa'ibah yang bermaksud tidak mempunyai pemilik. Walhal Islam mengharamkan Sa'ibah (al-Ma'idah 5: 103).

Harta pusaka diberikan kepada kalangan keluarga terdekat, yang merujuk kepada pusaka di kalangan kaum kerabat yang paling dekat dengan sifat yang mulia di kalangan suami, isteri, ibu bapa, anak-anak, adik-beradik lelaki, bapa saudara dan saudara-mara di sebelah ibu (dhawi al-Arham) pada pendapat Abu Hanifah dan Ahmad ibn Hanbal. Keutamaan kepada saudara-mara yang lebih hampir kepada si mati jika tidak ada halangan khusus yang boleh menghalang mereka daripada menerima pusaka tersebut. Perkara ini boleh menjalinkan hubungan lebih rapat lagi pada keluarga terdekat (al-Ahzab 33: 6).

Al-Mashni (1432H/2011) mengatakan keluarga terdekat kepada si mati berhak mendapatkan harta pusaka. Penentuan bahagian untuk setiap benefisiari bagi semua ahli waris secara fardu dan ahli waris *asabah* yang akan menerima

saham mereka. Saham untuk waris *ashab al-furud* mengikut ketentuan yang telah ditentukan oleh Allah (s.w t), sama ada 1/2, 1/4, 1/8, 2/3, 1/3, 1/6 atau seperti yang dinyatakan dalam al-Quran. Pentadbir perlu mahir dan mengerti secara mendalam tentang bahagian harta pusaka tersebut agar tidak tersilap memberikan keputusan yang berkaitan pembahagian harta pusaka.

THABAT

Thabat (tetap) merupakan sifat undang-undang pusaka Islam, kerana thabat merupakan sifat semula jadi, ia tidak berubah dan tidak boleh bertukar ganti walaupun masa, lokasi dan individu adalah tertakluk kepada perubahan kerana ia adalah perintah Allah (s.w.t) melalui al-Quran dan Sunnah Nabi (s.a.w) kecuali dalam kes waris datuk dengan adik-beradik atau saudara-mara yang menerima pusaka dan akan menjadi *wajibah* yang mana ianya mempunyai ruang untuk ijtihad. Mohd Zamro Muda, Wafaa' Yusof & Zamhuri Zakaria (2006: 11) berpandangan bahawa setiap harta perlu diurus dengan baik dan tidak harus diselewengkan oleh pemiliknya. Undang-undang Islam mahupun sivil menggalakkan pemilik harta menguruskan hartanya supaya tidak menimbulkan sebarang permasalahan sama ada kepada pemiliknya atau masyarakat. Tentunya, salah satu kepemilikan harta adalah dengan pembahagian harta pusaka kepada orang berhak memilikinya.

KEKANGAN DALAM PENGURUSAN DAN PENTADBIRAN HARTA PUSAKA ISLAM DALAM KERANGKA FEDERALISME DI MALAYSIA

Perbincangan di atas menunjukkan bahawa Islam telah menggariskan peraturan dan prinsip yang perlu dipatuhi dalam mengurus dan mentadbir harta pusaka orang Islam. Namun, terdapat keluhan di kalangan orang awam yang menyatakan bahawa mereka kurang puas hati terhadap perkhidmatan yang diberi. Ini kerana pada kebiasaannya mereka terpaksa pergi ke lebih daripada satu tempat bagi menyelesaikan masalah tuntutan harta pusaka mereka. Sistem sedia ada telah membenarkan kepelbagaian di mana terdapat agensi berbeza dalam mengurus hal-ehwal harta pusaka orang Islam di Malaysia, namun hal ini juga menimbulkan ketidakseragaman dalam pelaksanaan tugas dan tanggungjawab agensi berkenaan.

Kaji selidik terhadap 26 responden yang terlibat dalam pentadbiran harta pusaka orang Islam mendapati bahawa majoriti responden melihat sistem atau undang-undang pengurusan dan pentadbiran harta pusaka Islam sedia ada kurang jelas dan tidak efektif. Hasil kajian mendapati 42.3% responden sangat bersetuju bahawa undang-undang sedia ada masih kurang jelas, manakala 53.8% bersetuju dan 3.8% tidak bersetuju.

JADUAL 1. Peruntukan undang-undang sedia ada berkenaan pengurusan dan pentadbiran harta pusaka orang Islam

Skala Likert	Bilangan (n)	Peratus (%)
Sangat Setuju	11	42.3
Setuju	4	53.8
Tidak Setuju	1	3.8

Perkara ini berlaku kerana sistem pengurusan dan pentadbiran harta pusaka orang Islam membahagikan kuasa kepada empat agensi utama, iaitu Mahkamah Tinggi Sivil, Pejabat Pusaka Kecil, Jabatan Ketua Pengarah Tanah dan Galian (JKPTG), Amanah Raya Berhad dan Mahkamah Syariah. Kewujudan pelbagai agensi dalam pengurusan dan pentadbiran harta pusaka orang Islam ini telah menyebabkan kekeliruan di kalangan waris berkaitan agensi sepatutnya mereka pergi bagi tujuan tuntutan harta pusaka.

Di Malaysia, semua sistem perundangan termasuk perundangan mengenai pentadbiran harta pusaka perlu mematuhi prinsip dan peruntukan di dalam Perlembagaan Persekutuan yang juga adalah undang-undang tertinggi di Malaysia. Manamana undang-undang yang melanggar prinsip dan peruntukan dalam Perlembagaan Persekutuan dianggap tidak sah dan batal. Perlembagaan Persekutuan memperuntukan bidangkuasa yang boleh diamalkan oleh Kerajaan Persekutuan dan juga Kerajaan Negeri melalui Senarai Perundangan di bawah Jadual Kesembilan.

Walaupun Perkara 1 Senarai 2 Jadual Kesembilan Perlembagaan Persekutuan telah memberi kuasa kepada negeri untuk membuat undang-undang berkaitan harta pusaka orang Islam tetapi ini tidaklah bermakna bahawa ia mempunyai kuasa eksklusif. Ini kerana perkataan 'hukum Syarak' di dalam peruntukan tersebut terhad kepada penentuan harta pusaka, waris dan kadar pewarisan sahaja dan Mahkamah Syariah tidak mempunyai kuasa mentadbir atau mengeluarkan

sebarang perintah berkaitan pembahagian harta pusaka. Sebaliknya agensi pusat seperti Seksyen Pusaka Kecil, JKPTG atau Mahkamah Tinggi Sivil atau Amanah Raya Berhad mempunyai kuasa mentadbir atau mengeluarkan apa-apa perintah berkaitan pembahagian harta pusaka di kalangan orang Islam.

Secara amnya, Mahkamah Syariah hanya mempunyai kuasa membuat penentuan waris, manakala Mahkamah Tinggi Sivil pula mempunyai kuasa untuk membuat perintah. Malah, bidangkuasa ini juga bukanlah suatu kewajipan kerana Mahkamah Tinggi Sivil dan Seksyen Pusaka Kecil juga boleh menentukan perkara tersebut sekiranya tiada bantahan daripada ahli waris. Perkataan "may" atau boleh di bawah Seksyen 19 Akta Pusaka Kecil dan Pembahagian 1955 menunjukkan bahawa Pentadbir Pusaka Kecil tidak wajib merujuk ke Mahkamah Syariah sekalipun terdapat persoalan hukum Syarak dalam apa-apa prosiding di bawah Akta Pusaka Kecil dan Pembahagian 1955. Perkara yang sama juga berlaku di bawah Akta Probet dan Pentadbiran 1959 kerana ia tidak mewajibkan Mahkamah Tinggi merujuk ke Mahkamah Syariah dalam isu-isu melibatkan hukum Syarak.

SEKATAN STATUTORI KE ATAS MAHKAMAH SYARIAH

Hasil kajian ini mendapati hampir semua peruntukan undang-undang berkaitan pentadbiran harta pusaka orang Islam menghadkan bidangkuasa Mahkamah Syariah. Ini termasuklah:-

Perkara 4(e)(i) Senarai 1 Jadual Kesembilan Perlembagaan Persekutuan. Perkara 4 (e) (i) Senarai 1 Jadual Kesembilan Perlembagaan Persekutuan memperuntukkan:-

- (e) *Tertakluk kepada perenggan (ii), perkara yang berikut adalah di bawah bidang kuasa Kerajaan Persekutuan;*
- (i) *...pewarisan, berwasiat dan tidak berwasiat; probet dan surat kuasa mentadbir...*
- (ii) *perkara yang disebut dalam perenggan (i) tidak termasuk undang-undang diri Islam yang berhubungan dengan perkahwinan, perceraian, penjagaan, nafkah, pengangkatan, kesahatarafan, undang-undang keluarga, alang atau pewarisan, berwasiat dan tidak berwasiat.*

Akta Mahkamah Kehakiman 1964. Seksyen 24 memperuntukkan:-

“Tanpa menjejaskan seksyen 23, bidang kuasa sivil mahkamah tinggi hendaklah termasuk; (e) bidang kuasa untuk memberi probet bagi wasiat testamen dan surat kuasa mentadbir bagi harta pusaka si mati yang meninggalkan harta di dalam bidang kuasa wilayah mahkamah itu dan untuk menukar atau membatalkan pemberian tersebut”

Akta Probet dan Pentadbiran 1959. Seksyen 77 A memperuntukkan:-

77A. (1) Penolong Pendaftar, Timbalan Pendaftar, Penolong Kanan Pendaftar dan Penolong Pendaftar Mahkamah Tinggi, selain Penolong Pendaftar yang ditubuhkan sedemikian di bawah subseksyen (2), hendaklah mempunyai bidang kuasa untuk menyekat apa-apa pemberian probet atau surat pentadbiran yang diberikan oleh mana-mana mahkamah atau pihak berkuasa dalam Komanwel di luar Malaysia oleh apa-apa nama yang ditetapkan, yang mempunyai bidang kuasa dalam hal probet dan untuk mendengar dan menentukan permohonan, dan memberi, probet atau surat pentadbiran-

- (a) dalam semua kes yang tidak dipertikai; dan*
- (b) dalam semua kes yang dipertikaikan di mana ia menunjukkan bahawa nilai kasar harta pusaka si mati tidak melebihi dua puluh lima riu ringgit.*

Akta Pusaka Kecil (Pembahagian) 1955. Seksyen 4(1), 12(7) dan 19(1)(a) memperuntukkan:-

Seksyen 4(1) Akta Pusaka Kecil (Pembahagian) 1955 – “Kecuali sebagaimana Akta ini memperuntukkan sebaliknya tiada kepentingan dalam apa-apa harta pusaka kecil hendaklah diturunkan atau terletak dalam mana-mana orang menurut kuasa mana-mana instrument selain daripada suatu perintah atau pemberian yang dibuat di bawah Akta ini”

Seksyen 12(7) Akta Pusaka Kecil (Pembahagian) 1955 – “Pentadbir Tanah hendaklah menentukan, dalam apa cara yang paling sesuai, undang-undang yang terpakai kepada penurunan harta pusaka si mati, dan hendaklah memutuskan siapa mengikut undang-undang itu adalah benefisiari-benefisiari dan kadar syer dan kepentingan masing-masing”

Seksyen 19(1)(a) Akta Pusaka Kecil (Pembahagian) 1955 – “Jika soalan itu berkaitan dengan undang-undang Islam atau adat Melayu atau undang-undang anak watan atau adat Sabah atau Sarawak, merujuk perkara itu untuk mendapat keputusannya kepada pihak berkuasa negeri (Ruler of the State) di mana daerahnya terletak atau kepada mana-mana orang lain atau kumpulan orang sebagaimana yang diarahkan oleh Raja itu”

Akta Fungsi-Fungsi Menteri 1969. Seksyen 2 (2) memperuntukkan:-

Seksyen 2 (2) Sesuatu perintah yang dibuat oleh Yang di-Pertuan Agong di bawah seksyen ini— (a) boleh mengadakan peruntukan mengenai pemindahan apa-apa harta, hak atau tanggungan yang dipegang, dinikmati atau dilakukan oleh mana-mana Menteri berhubung dengan apa-apa fungsi yang diberikan atau dipindahkan itu

Akta Perbadanan Amanah Raya 1995. Seksyen 17 memperuntukkan:-

17. (1) Apabila mana-mana orang meninggal dunia, sama ada berwasiat atau tidak berwasiat, dengan meninggalkan harta alih di Malaysia dan Perbadanan berpuas hati selepas apa-apa penyiasatan yang difikirkannya mencukupi—

- (a) bahawa nilai keseluruhan harta itu tanpa ditolak hutang, tetapi tidak termasuk nilai apa-apa harta yang dimiliki si mati atau yang si mati berhak kepadanya sebagai pemegang amanah dan bukan secara benefisial, tidak melebihi enam ratus ribu ringgit; dan*

- (b) bahawa tiada orang berhak memohon kepada Mahkamah bagi pemberian probet bagi wasiat atau tiada petisyen bagi surat kuasa mentadbir yang belum selesai, Perbadanan hendaklah, atas permohonan orang yang membuat tuntutan ke atas harta itu dan jika difikirkannya patut dibuat sedemikian, secara bertulis mengisytiharkan bahawa ia mengaku janji untuk mentadbirkan harta itu, dan sesudah itu Perbadanan diberikan kuasa untuk mentadbirkan harta itu seolah-olah surat kuasa mentadbir bagi harta pusaka orang yang mati itu telah diberikan kepada Perbadanan, dan resit Perbadanan hendaklah menjadi pelepasan*

yang mencukupi bagi mana-mana orang yang membayar apa-apa wang atau yang menyerahkan apa-apa harta kepada Perbadanan; dan notis mengenai tiap-tiap perisytiharan sedemikian hendaklah difailkan di Pejabat Pendaftaran Mahkamah yang sesuai.

Berdasarkan peruntukan di atas, Mahkamah Syariah tidak mempunyai kuasa mentadbir atau mengeluarkan sebarang perintah berkaitan pembahagian harta pusaka. Sebaliknya agensi pusat seperti Seksyen Pusaka Kecil, JKPTG atau Mahkamah Tinggi Sivil atau Amanah Raya Berhad mempunyai kuasa mentadbir atau mengeluarkan apa-apa perintah berkaitan pembahagian harta pusaka di kalangan orang Islam. Mahkamah Syariah hanya mempunyai kuasa membuat penentuan, manakala Mahkamah Tinggi Sivil pula mempunyai kuasa untuk membuat perintah. Untuk memberi kuasa lebih kepada Mahkamah Syariah peruntukkan dalam undang-undang persekutuan hendaklah disemak dan dibuat pindaan sewajarnya.

KETIDAKSERAGAMAN PROSEDUR PENETAPAN WARIS

Ketidakteragaman prosedur penetapan waris antara Mahkamah Syariah dan agensi pusat lain bukan sahaja menimbulkan kecelaruan di kalangan ahli waris tetapi melambatkan proses pembahagian harta pusaka di kalangan mereka. Justeru prosedur sedia ada perlu disemak dan diselaraskan di peringkat persekutuan. Melalui kaji selidik yang dijalankan sebanyak 65.4% responden sangat bersetuju mengenai perkara ini, manakala 30.8% bersetuju dan 3.8% tidak bersetuju.

JADUAL 2. Penambahbaikan terhadap sistem pengurusan dan pentadbiran harta pusaka Islam Negara boleh dilakukan dengan membuat semakan terhadap prosedur pentadbiran harta pusaka Islam

Skala Likert	Bilangan (n)	Peratus (%)
Sangat Setuju	17	65.4
Setuju	8	30.8
Tidak Setuju	1	3.8

Nota: N =

Ketidakteragaman ini berlaku kerana sistem pentadbiran dan pembahagian harta pusaka orang

Islam sedia ada memisahkan bidangkuasa bagi agensi-agensi berkenaan. Walaupun peruntukan statutori telah menegaskan bahawa Mahkamah Syariah mempunyai kuasa untuk menentukan persoalan tentang harta pusaka, waris dan kadar pewarisan, namun dari segi amalan perkara ini tidak menjadi kewajipan kepada agensi lain untuk merujuk Mahkamah Syariah. Perkara ini berlaku kerana peruntukan statutori tidak mewajibkan agensi terbabit membuat rujukan kepada Mahkamah Syariah. Seksyen 12(7) Akta Pusaka Kecil (Pembahagian) 1955 umpamanya memperuntukkan:-

Pentadbir Tanah hendaklah menentukan, dalam apa cara yang paling sesuai, undang-undang yang terpakai kepada penurunan harta pusaka si mati, dan hendaklah memutuskan siapa mengikut undang-undang itu adalah benefisiari-benefisiari dan kadar syer dan kepentingan masing-masing

Manakala seksyen 19(1)(a) Akta Pusaka Kecil (Pembahagian) 1955 memperuntukkan:-

Jika soalan itu berkaitan dengan undang-undang Islam atau adat Melayu atau undang-undang anak watan atau adat Sabah atau Sarawak, merujuk perkara itu untuk mendapat keputusannya kepada pihak berkuasa negeri (Ruler of the State) di mana daerahnya terletak atau kepada mana-mana orang lain atau kumpulan orang sebagaimana yang diarahkan oleh Raja.

Seksyen 50 Akta Pentadbiran Undang-undang Islam (Wilayah-wilayah Persekutuan) 1993 seterusnya memperuntukkan:-

Jika dalam perjalanan mana-mana prosiding yang berhubungan dengan pentadbiran atau pembahagian harta pusaka seseorang si mati Islam, mana-mana mahkamah atau pihak berkuasa, selain daripada Mahkamah Tinggi Syariah atau suatu Mahkamah Rendah Syariah, adalah mempunyai kewajipan untuk menentukan orang-orang yang berhak kepada bahagian dalam harta pusaka itu, atau bahagian-bahagian yang kepadanya orang-orang itu masing-masingnya berhak, Mahkamah Syariah bolehlah, atas permohonan mana-mana orang yang menuntut bahawa dia menjadi benefisiari, atau wakilnya dan setelah dibayar olehnya fee yang ditetapkan, memperakukan fakta-fakta yang didapati olehnya dan pendapatnya

mengenai orang-orang yang berhak kepada bahagian dalam harta pusaka itu dan mengenai bahagian-bahagian yang padanya mereka masing-masingnya berhak

Berikutan peruntukan di atas, berlaku keadaan dimana keputusan penentuan waris oleh Mahkamah Syariah tidak diterima oleh Pejabat Pusaka Kecil. Malah Pejabat Pusaka Kecil akan mengetepikan keputusan tersebut dan mengeluarkan perintah baharu. Dalam hal lain, kaedah keterangan dan pembuktian dalam penetapan waris oleh Mahkamah Syariah berbeza dengan kaedah yang dilaksanakan oleh Pejabat Pusaka Kecil. Mahkamah Syariah tidak perlu semua waris untuk hadir dalam penetapan waris manakala Pejabat Pusaka Kecil akan memanggil semua waris untuk hadir. Perkara ini bukan sahaja boleh menimbulkan kecelaruan di kalangan ahli waris tetapi juga melambatkan proses pembahagian pusaka di kalangan ahli waris. Bagi mengatasi masalah ini dicadangkan prosedur penetapan waris sedia ada disemak dan diselaraskan di peringkat pusat. Peruntukan undang-undang yang memberi kuasa kepada Pejabat Pusaka Kecil juga perlu diteliti bagi mengelakkan daripada kes seumpama ini berterusan.

MAHKAMAH SYARIAH SEBAGAI MAHKAMAH PUSAKA ISLAM MALAYSIA

Terdapat beberapa cadangan bagi penambahbaikan sistem pentadbiran dan pembahagian harta pusaka orang Islam di Malaysia. Antara cadangan-cadangan tersebut termasuklah memberi kuasa lebih kepada Mahkamah Syariah, membuat beberapa pindaan kecil terhadap peruntukan undang-undang sedia ada dan menubuhkan sebuah pusat sehenti bagi menguruskan hal-ehwal pentadbiran dan pembahagian harta pusaka orang Islam di Malaysia. Daripada kaji selidik, majoriti daripada responden berpendapat sistem pengurusan dan pentadbiran harta pusaka Islam sedia ada adalah kurang efisien dan perlu dibuat penambahbaikan. Sebahagian daripada mereka berpendapat beberapa pindaan undang-undang perlu dibuat termasuk pindaan terhadap bidangkuasa Mahkamah Syariah. Dalam konteks ini kebanyakan responden berpendapat Mahkamah Syariah harus diberi kuasa yang lebih luas dalam pentadbiran harta pusaka orang Islam di Malaysia.

JADUAL 3. Kuasa mutlak pentadbiran harta pusaka Islam kepada Mahkamah Syari'ah

Skala Likert	Bilangan (n)	Peratus (%)
Sangat Setuju	18	69.2
Setuju	3	11.5
Tidak Setuju	1	19.2

Walaupun kebanyakan responden berpendapat Mahkamah Syariah harus diberi kuasa yang lebih luas dalam pentadbiran dan pembahagian harta pusaka orang Islam di Malaysia, mereka juga berpendapat bahawa pindaan terhadap Perlembagaan Persekutuan tidak perlu dilakukan kerana ia akan melibatkan masa dan kos yang tinggi. Ini bermakna pindaan hanya perlu dilakukan terhadap beberapa peruntukan kecil dalam akta dan enakmen negeri. Selain daripada itu keadaan politik semasa juga perlu diambil kira sekiranya pindaan terhadap Perlembagaan hendak dilakukan.

Bidang kuasa yang diharapkan adalah seperti bidangkuasa berkaitan pembahagian harta pusaka orang Islam termasuk probet dan surat kuasa mentadbir. Kuasa mentadbir dan membahagi harta pusaka orang Islam sepatutnya diberikan kepada Mahkamah Syariah bagi memastikan harta yang diagihkan itu benar-benar mengikut kehendak Syarak selain daripada dapat mengatasi masalah kekeliruan akibat ketidakseragaman dari segi amalan. Untuk tujuan ini suatu peruntukan berkaitan *wasi* perlu dimasukkan ke dalam enakmen negeri. Dengan tambahan bidangkuasa masalah kecelaruan dan ketidakseragaman proses pentadbiran harta pusaka antara Mahkamah Syariah dan beberapa agensi pusat lain dapat dikurangkan.

Untuk memberi kuasa lebih kepada Mahkamah Syariah peruntukkan dalam undang-undang persekutuan seperti disebut di atas hendaklah disemak dan dibuat pindaan sewajarnya. Walaupun Perkara 121(1A) *Perlembagaan Persekutuan* dengan jelas memperuntukkan bahawa Mahkamah Sivil tiada bidangkuasa dalam persoalan berkaitan hukum Syarak masih terdapat beberapa kes di mana perkara tersebut dibicara dan diputuskan di Mahkamah Sivil. Perkara ini menyebabkan ketidakseragaman di dalam undang-undang dan keputusan berbeza turut boleh diputuskan.

KESIMPULAN

Kepelbagaian agensi dalam pengurusan dan pentadbiran harta pusaka telah menyebabkan ketidakseragaman dalam melaksanakan bidangkuasa masing-masing. Perkara ini bukan sahaja menimbulkan kekeliruan di kalangan orang awam tetapi juga boleh memberi kesan terhadap integriti sesebuah agensi itu. Perkara ini berlaku kerana terdapat agensi berpendapat bahawa mereka perlu melakukan sesuatu bagi membantu ahli waris mendapatkan hak mereka. Dalam konteks Mahkamah Syariah, pada dasarnya ia tidak mempunyai kuasa untuk membuat perintah pembahagian harta pusaka tetapi atas permintaan daripada orang awam proses berkenaan diteruskan.

Masalah akan timbul apabila berlaku pertikaian dan perkara tersebut telah dibawa ke agensi lain dan keputusan diterima berbeza dengan keputusan asal. Selain daripada itu terdapat juga beberapa agensi persekutuan lain menjalankan tugas Mahkamah Syariah, umpamanya dalam kes siasatan waris. Keadaan ini telah menyebabkan orang awam menjadi keliru tambahan pula apabila keputusan yang dibuat berbeza dengan keputusan awal Mahkamah Syariah. Oleh itu, peranan Mahkamah Syariah dalam sistem pentadbiran harta pusaka Islam adalah sebagai pelengkap kepada agensi persekutuan lain dan dirujuk sekiranya timbul semasa prosiding pembahagian harta pusaka Islam. Ia tidak mempunyai kuasa dalam soal pembahagian harta pusaka Islam kecuali memutuskan harta pusaka Islam, siapakah waris dan berapakah kadar harta pewarisan yang akan diperolehi waris tersebut. Bidangkuasa terhad ini telah menimbulkan masalah; pertama di pihak ahli waris, dan kedua, di pihak Mahkamah Syariah sendiri apabila mereka terpaksa membuat perintah bagi pihak agensi lain dan keputusan itu tidak semestinya diterima oleh agensi berkenaan.

Seharusnya, penentuan tentang harta pusaka, waris dan kadar pewarisan seharusnya menjadi hak eksklusif Mahkamah Syariah. Ini kerana hakim Mahkamah Syariah lebih arif dan dapat mentadbir harta pusaka menurut kehendak syarak. Apabila keadilan terjamin, pertelingkahan diantara ahli waris secara khusus dan persengketaan dalam masyarakat secara am dapat dielakkan. Ini kerana umum maklum bahawa isu harta pusaka cenderung untuk menimbulkan persengketaan ahli waris pada awalnya, dan boleh mencetuskan rasa tidak puas hati sesetengah pihak dalam masyarakat sekiranya

persengketaan itu berterusan. Oleh itu, pemerkasaan Mahkamah Syariah dalam pentadbiran harta pusaka orang Islam di Malaysia mampu untuk menjamin keadilan kepada ahli waris dan mengelakkan pertelingkahan dalam masyarakat.

PENGHARGAAN

Penyelidik mengucapkan penghargaan kepada Kementerian Pengajian Tinggi dan Universiti Putra Malaysia atas pembiayaan kajian melalui geran FRGS/1/2015/SSI10/UPM/02/3.

RUJUKAN

- Al-Amidi, Ali ibn Muhammad. 2003. *al-Ihkam fi Usul al-Ahkam*. Jilid 4.. Riyadh: Dar al-Shamie.
- Al-Mashni, Manal Mahmud. 1432H/2011. *al-Sharh al-Wafi Li Ahkam al-Tirkat wa al-Mawarith*. Oman: Dar al-Thaqafah.
- Al-Shatibi, Abu Ishaq ibn Muhammad al-Lakhmi al-Gharnati (t.th). *al-Muwafaqat fi Usul al-Shariah*. Kairo: Mustafa Muhammad.
- Bakhit, Mahmud Abd. Allah & al-Ula, Muhammad 'Aqluh. 1431H/2010. *al-Wasit fi Fiqh al-Mawarith*. Oman: Dar al-Thaqafah.
- Jasni Sulong. 2011. *Pembaharuan Undang-Undang Pentadbiran Pusaka Islam*. Pulau Pinang: Penerbit USM.
- Mahmood Zuhdi b. Abdul Majid. 2004. *Sejarah Pembinaan Huklum Islam*. Cetakan ke-6. Kaula Lumpur: Penerbit Universiti Malaya.
- Md Yazid Ahmad & Ibnor Azli Ibrahim. 2006. Kekangan Statut Ke Atas Bidang Kuasa Mahkamah Syariah Dalam Pentadbiran Harta Orang-Orang Islam Di Malaysia. Prosiding Seminar Kebangsaan Pengurusan Harta Dalam Islam, hlm. 151-166.
- Md Yazid Ahmad & Ibnor Azli Ibrahim. 2006. Kekangan Statut Ke Atas Bidang Kuasa Mahkamah Syariah Dalam Pentadbiran Harta Orang-Orang Islam Di Malaysia. Prosiding Seminar Kebangsaan Pengurusan Harta Dalam Islam, hlm. 151-166.
- Mohd Ridzuan Awang. 2008. Wasiat kepada ahli waris menurut pandangan fuqaha dan kedudukannya di negara Islam. Putrajaya: Jabatan Wakaf, Zakat & Haji, Jabatan Perdana Menteri. *Jurnal Pengurusan JAWHAR* 2(1): 73-84.

- Mohd Zamro Muda, Wafaa' Yusof & Zamhuri Zakaria 2006. Konsep Harta Dan Kepentingan Pengurusannya Menurut Perspektif Islam. Prosiding Seminar Kebangsaan Pengurusan Harta Dalam Islam, hlm. 1-14.
- Mohd Zamro Muda & Sureizai Arshad. 2006. Pengurusan dan Tuntutan Harta Pusaka Besar (Biasa) Orang Islam di Malaysia, Prosiding Seminar Kebangsaan Pengurusan Harta Dalam Islam, hlm 359-374.
- Siti Mashitoh Mahamood. 2006. Bidang Kuasa Pentadbiran Harta Pusaka Di Malaysia: Perspektif Perundangan Syariah Dan Sivil. Prosiding Seminar Kebangsaan Pengurusan Harta Dalam Islam, hlm. 113-130.
- Sultan, Salah. 1427H/2006. *al- Mirath wa al- Wasiah, bayn al-Shariah wa al-Qanun*. USA: Sultan Publishing.
- Wan Abdul Halim Wan Harun. 2006. *Pengurusan dan Pembahagian Harta Pusaka*. Kuala Lumpur: Dewan Bahasa dan Pustaka.
- Yahaya, Mohammad Zaini & Samsudin, Muhammad Adib. 2006. *al-Ahliyyah (Kelayakan) Dalam Pengurusan Harta*. Prosiding Seminar Kebangsaan Pengurusan Harta Dalam Islam, hlm. 15-26.
- Wan Ahmad Fauzi Wan Husain, Anisah Che Ngah & Mohamed Anwar Omar Din. 2017. Islam agama bagi persekutuan: Satu kajian sejarah perundangan. *Akademika* 87(3):177-193.
- Zahari Mahad Musa & Jasni Sulong. 2013. *Kes-Kes Faraid Khas: Huraian dan Penyelesaiannya*. Negeri Sembilan: Penerbit USIM.
- Suhaimi Ab Rahman (corresponding author)
- Rasyidah Md Khalid
Fakulti Undang-undang
Universiti Kebangsaan Malaysia
43600 UKM Bangi
Selangor
Malaysia
E-mail: rasyidah@ukm.edu.my
- Adilah Abd Razak
Fakulti Ekonomi dan Pengurusan
Universiti Putra Malaysia
43400 Serdang
Selangor
Malaysia
E-mail: adilah@upm.edu.my
- Abu Bakar Jaafar
Akademi Pengajian Islam Kontemporari (ACIS)
Universiti Teknologi MARA Cawangan Pahang
Kampus Raub
27600 Raub
Pahang MALAYSIA
E-mail: drabubakar@pahang.uitm.edu.my

Received: 30 Ogos 2018

Accepted: 26 September 2018

Fakulti Ekonomi dan Pengurusan
Universiti Putra Malaysia
43400 Serdang
Selangor
Malaysia
E.mail: suhaimiabrahman@upm.edu.my

